

Προσδοκίες από μια νέα διακυβέρνηση σε φάση κρίσης

Τάσος Γιαννίτσης

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΠΡ. ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Στις 5 Οκτωβρίου θα εκκινήσουν οι πραγματικές πολιτικές απαντήσεις στην πολλαπλή κρίση που περνάει η χώρα. Το κεντρικό έλλειμμα το οποίο αντιμετωπίζει σήμερα η Ελλάδα δεν είναι το οικονομικό, όσο εκρηκτικό και αν είναι. Η κρίση κατά κύριο λόγο είναι πολιτική. Θα μπορούσε κανείς να παρομοιάσει την ελληνική πραγματικότητα ως «πολιτική τραγωδία σε πολλαπλές πράξεις», όπου όλες οι παθογένειες των μεγάλων και μικρών πολιτικών δυνάμεων, σε αλληλέγγυους κύκλους, διαβρώνουν αξίες, αντιλήψεις, ατομικές και συλλογικές συμπεριφορές, κοινωνικές σχέσεις, την οικονομία και καταδικάζουν στο τέλμα προσδοκίες και συλλογικότητες.

Η Ελλάδα κινείται στο κενό. Και μια κίνηση στα τυφλά μπορεί να είναι ατέλειωτη. Εν τάξει, κινούμαστε γύρω από πολιτικά κλισέ, που ανακατεύουν κάθε τόσο την τράπουλα, κάνοντας κυκλικές διαδρομές, μέσα από τις οποίες κάθε τόσο προκύπτει όμως μια ακόμη χειρότερη θέση. Κινούμαστε μέσα σε ένα πολιτικό εμπόριο της χίμαιρας των πιο απλών και αδύναμων ανθρώπων αυτής της κοινωνίας, αλλά και ενός ολόκληρου κόσμου του λεγόμενου μεσαίου χώρου, που όλοι έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους στην πολιτική. Όλοι έχουν πλέον κατανοήσει ότι αυτό που τους δίδεται σήμερα θα τους αφαιρεθεί με άλλη μορφή αύριο και ότι η ζωή της οικογένειάς τους και οι ελπίδες τους, αντί να έχουν μια ανοδική τάση, κινούνται επίπεδα, με τη μορφή μιας συνεχούς αμπώτιδος και παλίρροιας.

Δύο μεγάλα ζητούμενα της πολιτικής είναι αφενός η κατανόηση των προβλημάτων και αφετέρου η αντιμετώπισή τους. Η «κατανόηση» δεν ταυτίζεται με την απαρίθμηση της μεγάλης λίστας προβλημάτων, που αρχίζουν με τα εκρηκτικά δημοσιονομικά, το ΕΤΑΚ, και τελειώνουν στη διαφθορά ή στην όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων. Κατανόηση έχουμε όταν μπορούμε να απαντήσουμε τα «γιατί» καθεμιάς από αυτές τις παθογένειες, όπως: Γιατί είμαστε δεμένοι σε έναν τροχό που μας ξαναφέρει κυκλικά στα ίδια προβλήματα σε χειρότερη εκδοχή; Γιατί, σύμφωνα με τα δεδομένα, στη μεγάλη περίοδο από τη δεκαετία του 1970 ως σήμερα, όλες οι προσπάθειες κοινωνικής πολιτικής δεν βελτίωσαν παρά λίγο (και μόνο την περίοδο 2000-2003) την ανισότητα και τη φτώχεια; Γιατί φτάσαμε σε τέτοια κορυφαία επίπεδα αναξιοκρατίας, διαφθοράς, αποτυχίας; Γιατί ξεπέφτουμε ραγδαία στη διεθνή πυραμίδα πολιτικής αξιοπιστίας και δύναμης; Όλες οι χαμένες μάχες συνοψίζονται σε δύο λέξεις: «Πολύ αργά». Και εμείς, ως κοινωνία, μονίμως



φτάνουμε να καταλάβουμε πολύ αργά τι πήγε στραβά, τι ευκαιρίες χάθηκαν, γιατί χάσαμε.

Η πολιτική αντιμετώπιση, από την πλευρά της, δεν ταυτίζεται με σχέδια, υποσχέσεις, προτάσεις. Αντιμετώπιση σημαίνει

πράξεις που οδηγούν πράγματι στην επίτευξη των «πολιτικών στόχων», είτε αυτοί λέγονται ανάπτυξη είτε κοινωνική ανάπτυξη είτε υγεία, συντάξεις, εκπαίδευση, εργασία κλπ. Μια από τις πολλαπλές πράξεις της πολιτικής τραγωδίας μας είναι ότι

όσο πιο πολύ μιλάμε για όλα αυτά τόσο πιο μακριά βρισκόμαστε από αυτά.

Η κατάσταση μας σήμερα ως χώρας και κοινωνίας είναι αξιολύπητη. Οχι μόνο γιατί στους περισσότερους τομείς πολιτικής δράσης ζούμε μια επιδείνωση της πραγματικότητας. Πιο σημαντικό είναι το ότι κόμματα και σημαντικά τμήματα της κοινωνίας αρνούνται να δεχθούν την πραγματικότητα αυτή. Κανείς δεν θέλει να κάνει σκληρές επιλογές για την αναστροφή αυτού του κατήφορου που ως χώρα συνολικά έχουμε πάρει. «Απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο». Αλλά το ποτήρι το πίνουμε ολόκληρο και πιο πικρό και για πολύ περισσότερο χρόνο απ' ό,τι χρειάζεται, γιατί πιστεύουμε στη βλακεία ή τη σαγήνη της άρνησης να κάνουμε οτιδήποτε.

Στην οικονομία θα μάθουμε στις 5 Οκτωβρίου ότι τα δημοσιονομικά ελλείμματα εκτινάσσονται σε πάνω από 10%, το δημόσιο χρέος κινείται γύρω στο 115% του ΑΕΠ, η επίσημη ανεργία στο 9,5%. Ως αποτέλεσμα, θα δούμε τις συντάξεις, την υγεία και την παιδεία να υποβαθμίζονται, ανεξάρτητα από τις καλές προθέσεις που διατυπώνει η αντιπολίτευση, ενώ θα κλείνουν γύρω μας συνεχώς εκατοντάδες μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ακόμη και με πληθωρισμό 1% για το 2009, η ανταγωνιστικότητά μας χειροτερεύει ακόμη περισσότερο.

Στη φάση που βρισκόμαστε, οποιαδήποτε κυβέρνηση δεν μπορεί με κανένα τρόπο να παρακάμψει το θεμελιακό πρόβλημα πώς θα σταθεροποιήσει τον εκρηκτικό εκτροχιασμό της οικονομίας στον οποίο, όπως και το 1993, οδήγησε ξανά η ΝΔ. Είναι το καθοριστικό και καθολικό πρόβλημα της κοινωνίας, του παραγωγικού μας συστήματος, των κοινωνικών λειτουργιών. Αν δεν υπάρξει πραγματική απάντηση, η κυβέρνηση θα πέσει με βροντερό τρόπο σε τοίχο, μαζί με αυτήν όλοι μας. Χωρίς μια μεγάλη νίκη στη μάχη του σημερινού οικονομικού εκτροχιασμού κάθε πολιτική είναι καταδικασμένη. Επενδύσεις, περιβαλλοντικές επιλογές, κοινωνικά ζητήματα, όλα. Αναμφίβολα είναι αναγκαία μια αυξημένη αλλά στοχεύουσα παρέμβαση υπέρ όσων πλήττονται από την κρίση, και κυρίως των ανέργων και των νέων. Το πρόβλημα κυριαρχείται, αλλά δεν εξαντλείται στις τεράστιες οικονομικές ανισορροπίες. Γι' αυτό και οι επιλογές είναι εξαιρετικά δύσκολες.

Γι' αυτό, το μεγάλο ερώτημα δεν είναι ο εφικτός συνδυασμός μέτρων και μετρολογίας, πολλούς από τους οποίους τους έχουμε δει και παλαιότερα. Το κρίσιμο ερώτημα είναι αν μπορούμε να δώσουμε στην πολιτική την πραγματική της υπόσταση: να κάνουμε εφικτό το μη εφικτό, να ξεφύγουμε από τα αδιέξοδα που σωρεύουμε, δημιουργώντας μέσα από την πολιτική πράξη όρους και βαθμούς ελευθερίας που θα μας απελευθερώνουν από την ιδεολογία και την πραγματικότητα της απραξίας ή της περιπλάνησης. Ας μην πει κανείς ότι στη δημοκρατία δεν υπάρχουν αδιέξοδα. Τα αδιέξοδα υπάρχουν και εκφράζονται με τις ογκώδεις επιβαρύνσεις και τον ρόλο του Σισύφου που οι παθογένειες του πολιτικού συστήματος επιφυλάσσουν στον απλό πολίτη. ●

ΑΠΟ ΤΟ ΧΘΕΣ ΣΤΟ ΑΥΡΙΟ

Τα μάτια ορθάνοιχτα: Η Ελλάδα σε μια δύσκολη διεθνή συγκυρία

Χρήστος Ροζάκης

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τα τελευταία χρόνια η φυσιογνωμία των διεθνών σχέσεων έχει αλλάξει σημαντικά. Ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ έχει τροποποιήσει – ίσως με πολύ αισιόδοξο βολονταρισμό – τις μανιχαϊστικές πολιτικές του προκατόχου του, μέσα από άλλες μεθόδους προσέγγισης συμμάχων και αντιπάλων, δίνοντας έμφαση στον διάλογο και στη συνδιαλλαγή. Η Ευρώπη των «27» βρίσκεται αντιμέτωπη με μια κρίση ενότητας στόχων και προσανατολισμών – αλλά και ηγεσίας – ως αποτέλεσμα της μαζικής διεύρυνσης και με τις αμφισβητήσεις της εμβάθυνσης που η τελευταία ενίσχυσε. Κάτι που έχει αμβλύνει τα χαρακτηριστικά της ενδοοικογενειακής αλληλεγγύης, τα οποία είχε μοναδικά αναπτύξει τις προηγούμενες δεκαετίες, όσο και την ικανότητα να διαδραματίζει έναν αυτοδύναμο και συμπαγή ρόλο στα διεθνή δρώμενα. Η Ρωσία, με τη σειρά της, επιχειρεί να επανέλθει στο μεγαλοδυναμικό προσκίνητο, χρησιμοποιώντας ανάμεσα σε άλλα το ενεργειακό δέλεαρ και προσπαθώντας να εμπεδώσει συμμαχίες στα κενά που αφήνουν οι άλλοι πρωταγωνιστές. Ενώ βέβαια οι μεγάλες ασιατικές δυνάμεις διεισδύουν βαθμιαία σε «χώρους κυνηγιού» (ιδιαίτερα στην Αφρική), κυρίως μέσα από τεχνο-οικονομικές πολιτικές. Στην εικόνα αυτή θα πρέπει να προσθέσουμε δύο άλλες διαστάσεις αλλαγών, την οικονομική κρίση που σοβεί και το μείζον πρόκλημα της προστασίας του περιβάλλοντος, που διαπερνούν αλλά και επηρεάζουν τις άλλες πολιτικές.

Στη γειτονιά μας η Τουρκία επιστρέφει στο όραμα – που ποτέ δεν είχε πλήρως

εγκαταλείψει – μιας μεγάλης περιφερειακής δύναμης, με ευκρινείς στόχους την υποκατάσταση της ευρωπαϊκής προτεραιότητας σε περίπτωση που η πορεία προς την Ευρώπη δεν ευοδωθεί ή, ακόμη, και την ενίσχυση της βαρύτητάς της προς όλους τους παραλήπτες που διατηρούν γεωπολιτικές ανησυχίες. Η προσπάθεια αυτή επικουρείται από τη στρατηγική θέσπισης – Μέση Ανατολή, Καύκασος – και τον θρησκευτικό προσανατολισμό της, ιδιαίτερα σε στιγμές που οι ΗΠΑ αναθεωρούν τις σχέσεις τους με τον αραβικό κόσμο. Όσο για τα Βαλκάνια, φαίνεται πως μια εύθραυστη, αλλά δύσκολα αναστρέψιμη, ισορροπία έχει επιτευχθεί, όπου οι τρεις αδύναμοι κρίκοι (Βοσνία, Κοσσυφοπέδιο, πΓΔΜ) δείχνουν να σταθεροποιούνται με τις ενέσεις που δέχονται από τον διεθνή παράγοντα και την αδιαθεσία, αυτή τη στιγμή, της Σερβίας να προκαλέσει ρήξεις.

Η Ελλάδα, από την άλλη μεριά, η οποία προ πολλού είχε χάσει τη στρατηγική βαρύτητα που της προσέδιδε η γειτνίασή της με το αντίπαλο ψυχροπολεμικό στρατόπεδο, έχει διεθνώς απομειωθεί και από τον μετριασμό της σημασίας της ως του μοναδικού (άλλοτε) κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην περιοχή. Όπως, βέβαια, και από την ίδια την υποβάθμιση της τελευταίας στα διεθνή πράγματα. Αν σε αυτά προστεθούν η οικονομική και πολιτική κρίση στο εσωτερικό και η ύπαρξη δύο ανοιχτών μετώπων αντιπαράθεσης (Βορράς και Ανατολή), αντιλαμβάνεται κανείς το μικρό μερίδιο ελκυστικότητας της χώρας στο διεθνές περιβάλλον.

Υπάρχει πάντως, πιστεύουμε, περιθώ-

ριο αναστροφής αυτού του δυσμενούς κλίματος για την Ελλάδα. Υπό προϋποθέσεις. Πρώτη, και κεντρική προϋπόθεση, η κυβερνητική σταθερότητα καθώς και η παραγωγή έργου που θα ενδυναμώσει το εσωτερικό κοινωνικό και οικονομικό μέτωπο. Η εξωτερική πολιτική δεν ασκείται στο κενό. Είναι άμεσα εξαρτημένη από τις συνθήκες που επικρατούν μέσα στη χώρα, οι οποίες προσδιορίζουν το περιεχόμενό της, αλλά και την αξιοπιστία της στα μάτια των τρίτων.

Δεύτερη προϋπόθεση, η συνειδητοποίηση ότι κάτω από τις τρέχουσες συγκυρίες οι πιθανότητες ουσιαστικής αρωγής από το διεθνές περιβάλλον για την επίλυση των εθνικών θεμάτων μας είναι περιορισμένες. Δυστυχώς οι oligωρίες της κυβέρνησης που προέκυψε από τις εκλογές του 2004 μάς στέρησαν τη μοναδική ευκαιρία να εκμεταλλευθούμε την τότε ευρωπαϊκή εμπλοκή στα ελληνοτουρκικά και την τότε προσήλωση της Τουρκίας στην ευρωπαϊκή πορεία της. Οι συνθήκες έχουν πια αλλάξει ριζικά και η Ελλάδα θα πρέπει πρωτίστως να στηριχθεί στις δικές της διαπραγματευτικές δεξιότητες στο διμερές, κυρίως, επίπεδο, με τον διεθνή παράγοντα παραπληρωματικό.

Τρίτη προϋπόθεση, η συνειδητοποίηση του ανταποδοτικού χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος και η κατάλληλη επιλογή συμμάχων. Για να βοηθηθούν τα εθνικά θέματα από τους διεθνείς δρώντες θα πρέπει, με τη σειρά μας, να διερευνούμε και να ικανοποιούμε και τις δικές τους ανάγκες. Η αντίληψη του δικαίου των αιτημάτων μας, ή του χρέους που μας οφείλουν

ιστορικά, και ακόμη η άρνησή μας να υπαχθούμε στις βουλήσεις τους, ματαιώνοντάς τις, δεν έχουν συνηθέστατα σοβαρό λειτουργικό εύρος. Αντίθετα, η συστηματική εμπλοκή μας σε ευρύτερα διεθνή προβλήματα και η αλληλεγγύη μας με αυτούς που επιχειρούν να τα επιλύσουν δημιουργούν εύκρατες συνθήκες ανταπόδοσης.

Τέταρτη προϋπόθεση: Με γνώμονα την παραπάνω διαπίστωση, η Ελλάδα θα πρέπει να συγκεντρωθεί στην προσπάθεια επανασύνταξης της ευρωπαϊκής πορείας ολοκλήρωσης. Να στοιχηθεί με εκείνες τις δυνάμεις που έχουν διαγνώσει την καθήλωση της Ευρώπης και αναζητούν πολιτικές υπέρβασης. Μπορεί σήμερα να μην είναι κυρίαρχες, αλλά αυξάνονται και είναι οι μόνες μακροχρόνια βιώσιμες. Συνεταιρισμοί με αυτές μπορεί να δώσουν στην Ελλάδα ένα ανταλλάξιμο κύρος για δική της χρήση. Εκτός από το δεδομένο ότι μια επιτυχία στον τομέα αυτόν θα έχει ευεργετικά αποτελέσματα όχι μόνο για την ήπειρό μας αλλά και για καθεμιά από τις συνιστώσες της.

Πέμπτη προϋπόθεση: Στα περιθώρια της ευρωπαϊκής πολιτικής μας – και της συνέπειάς μας σε αυτήν – υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης σωστά επιλεγμένων και όχι μεταξύ τους συγκρουσιακών σχέσεων με άλλους πόλους του διεθνούς συστήματος. Αν και η Ελλάδα δεν μπορεί να προσδοκά εντυπωσιακές μεταβολές προσανατολισμών από χώρες που, ικανοποιώντας τα δικά τους συμφέροντα αντιστρατεύονται τα δικά της, ωστόσο μια ανεξίτηλη συμπεριφορά απέναντί τους, μια προσέγγιση και μια ανάπτυξη «πραγματικών» σχέσεων, μπορεί να μειώσει μίαν αποκλειστική προσκόλληση στο αντίπαλο στρατόπεδο.

Η ικανοποίηση των παραπάνω προϋποθέσεων δεν είναι μόνο αίτημα των καιρών και των μεταβολών που έχουν επέλθει στον γεωπολιτικό φλοιό. Είναι και μια γενικότερη ανάγκη για να αποσπαστούμε από την αδράνεια και την εσωστρέφεια που έχουν αποτελέσει γνωρίσματα κατά καιρούς της εξωτερικής πολιτικής μας, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. ●

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΠΟΙΑ ΑΝΑΚΑΜΨΗ;

Γιάννης Δρόσος ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ «ΒΗΜΑΤΟΣ» ΙΔΕΩΝ

Μέρα με τη μέρα η κρίση παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις και απειλεί να πλήξει, άμεσα ή έμμεσα, τα οικονομικά ασθενέστερα, κυρίως, στρώματα του πληθυσμού. Επιχειρήσεις κλείνουν λόγω μειωμένης ζήτησης ή έλλειψης ρευστότητας, δυναμικοί μέχρι πρότινος κλάδοι της οικονομίας – όπως οι κατασκευές και ο τουρισμός – συρρικνώνονται, θέσεις εργασίας χάνονται, βασικοί οικονομικοί δείκτες – εξαγωγές, δημόσιο χρέος, ελλείμματα – επιδεινώνονται, προσδοκίες, των νέων κυρίως, διαψεύδονται, το σήμερα γίνεται χειρότερο από το χθες.

Τα πολιτικά κόμματα προσπαθούν να μας πείσουν ότι έχουν επεξεργαστεί προγράμματα τα οποία θα οδηγήσουν σε ανάκαμψη, οι πολίτες όμως αμφιβάλλουν για την αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων λύσεων και τις πραγματικές προθέσεις των πολιτικών.

Αμφιβάλλουν για το αν μετά την ανάκαμψη θα ξαναδημιουργηθούν οι χαμένες λόγω κρίσης θέσεις εργασίας για να απορροφηθούν όλοι οι άνεργοι.

Υποπετούνται ότι το διετές πάγωμα μισθών και συντάξεων, που θεωρεί αναγκαία προϋπόθεση για την έξοδο από την κρίση η ΝΔ, είναι πολύ πιθανόν να συνεχιστεί και μετά την ανάκαμψη, ίσως με το όνομα λιτότητας, προκειμένου να επιτευχθεί η μείωση του εργατικού κόστους και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Φοβούνται μήπως το μειωμένο ωράριο – με μειωμένες αμοιβές, φυσικά – και οι ελαστικές εργασιακές σχέσεις εις βάρος των εργαζομένων γίνουν καθεστώς και μετά την κρίση.

Δεν αποκλείουν η ανάκαμψη που έχει ως στόχο η συντηρητική παράταξη να στηριχτεί σε παλαιές αποτυχημένες συνταγές, να αφήσει πληγές και θύματα και να μην αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις χρόνιες αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας και του πολιτικού συστήματος, κάτι που εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για το μέλλον.

Μέσα σε αυτό το κλίμα αβεβαιότητας ο λαός καλείται να διαλέξει με την ψήφο του ανάμεσα στην ανάκαμψη που προτείνει η ΝΔ, με την αυστηρή εισοδηματική της πολιτική και τα αμφίβολης αποτελεσματικότητας φοροεπισπρακτικά, κυρίως, μέτρα, και την κάπως πιο αισιόδοξη οικονομική πολιτική που έχει δεσμευτεί να εφαρμόσει το ΠαΣοΚ, όταν γίνει κυβέρνηση. Μια πολιτική που απορρίπτει τον περιορισμό των εισοδημάτων των πολιτών – των φτωχότερων κυρίως στρωμάτων – και υιοθετεί ένα νέο, δυναμικό πρότυπο ανάπτυξης το οποίο θα βγάλει τη χώρα από τη μιζέρια – έτσι πιστεύει το ΠαΣοΚ – που δημιούργησαν η διεθνής οικονομική κρίση αλλά και οι εσφαλμένες επιλογές των κυβερνήσεων της τελευταίας πενταετίας. Το δίλημμα είναι δύσκολο, όπως όμως δείχνουν οι ως σήμερα δημοσκοπήσεις ο λαός είναι αποφασισμένος να τολμήσει την αλλαγή που του επιτρέπει να ελπίζει σε ένα καλύτερο, πιο ευαίσιμο μέλλον.